

Oponentský posudek
na doktorskou disertační práci JUDr. Jiřího Říhy
„Účastenství v trestním právu“

Předložená disertační práce v rozsahu 281 stran textu je věnována nesporně významné a zajímavé problematice účastenství v trestním právu. Aktuálnost tohoto tématu vyvstává v souvislosti s předpokládanými legislativními záměry – s přípravou nového českého trestního zákoníku. V současné české právní literatuře, na rozdíl od zahraniční, není této otázce věnována taková pozornost, jakou by zasluhovala. Poslední česká monografie (Solnařova) pochází z roku 1959, ani časopisecká produkce není nijak obsáhlá. Proto lze jen přivítat, že se doktorand odhodlal tuto mezeru zaplnit.

Význam této problematiky podtrhuje i skutečnost, že se s ní v posledních letech často potýká mezinárodní soudnictví, posuzující neobyčejně závažné případy skupinově páchaných zločinů proti lidskosti. Např. haagský Mezinárodní trestní tribunál pro stíhání zločinů v bývalé Jugoslávii (The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia - ICTY) zadal freiburgskému Institutu Maxe Placka pro zahraniční a mezinárodní trestní právo úkol zpracovat obsáhlou srovnávací studii trestněprávních úprav forem trestné součinnosti v jednotlivých evropských zemích, aby mohl nalézt srovnatelné a mezinárodně akceptovatelné právní základy pro právní kvalifikaci stíhaných zločinů.

Způsob zpracování disertace pokládám za zdařilý. Autor se seznámil se značně rozsáhlým okruhem odborné literatury domácí i zahraniční provenience (zejména německé). Za klad pokládám rozsáhlou komparaci zahraničních právních úprav a historické srovnání zákonných úprav platných dříve na našem území. Z reprezentativních publikací k dané problematice snad chybí toliko komparativní sborník z evropského kolokvia, pořádaného v roce 1996 (Eser, A. [Hrsg.]: Einzelverantwortung und Mitverantwortung im Strafrecht. Freiburg : Iuscrim, 1998) a

pozoruhodná polská Kardasova monografie (Kardas, P.: Teoretyczne podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie. Kraków : Zakamycze, 2001).

Výklad je přehledně a jasně strukturován a umožňuje dobrou čtenářovu orientaci. Velkou pozornost věnuje autor pojmovému vymezení a terminologii, což je u tohoto tématu zvláště důležité, protože zde existuje několik velmi příbuzných institutů, resp. termínů, které nejsou jednotně užívány. Práce je psána kultivovaným stylem, má dobrou jazykovou úroveň.

Teoretický výklad je hojně ilustrován zajímavou judikaturou českých i zahraničních soudů, někdy jsou však odkazy tak stručné, že čtenářovi neumožňují, ke škodě věci, seznat alespoň heslovitě skutkový základ právního hodnocení. Možná by bylo zajímavé, kdyby se při obhajobě zmínil o judikátu Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tz 179/1999 (dostupném v ASPI), pojednávajícím o trestní odpovědnosti spolurozhodujícího soudce v případě politicky motivované justiční vraždy.

Velmi dobře a přehledně jsou zpracovány citlivé otázky „agenta-provokátéra“ (str. 225 a násl. a jinde). Zejména pokládám za výstižné autorovo upozornění, že vždy je v diskuzích třeba rozlišovat různé roviny tohoto problému – trestní odpovědnost samotného „agenta-provokátéra“, přípustnost této metody v činnosti státních orgánů a použitelnost takto získaných důkazů v trestním řízení.

Doktorand kritizuje současnou českou koncepci přísné akcesority účastenství a přiklání se k jeho osamostatnění. Současné úpravě vytýká například to, že poté, co novela trestního zákona z roku 1990 zúžila obecnou trestnost přípravy toliko na případy zvláště závažných trestných činů, mohou poměrně často nastat situace, kdy účastník unikne trestnímu postihu (u méně závažných trestných činů není např. možné postihnout „pokus návodu“). Takovou situaci pokládá za „neodůvodněnou trhlinu“, za „systém založený na náhodě“, který není „dobrou vizitkou moderního trestního zákona“. Domnívám se, že bez hlubších kriminálně politických argumentů nelze tyto dekriminalizační tendence jednoznačně odsuzovat – naopak v literatuře lze nalézt

názory, které v takových trendech spatřují spíše pozitiva. Bylo by asi zapotřebí posoudit, nakolik se takovéto „mezery“, zužující trestní postih, vůbec v praxi vyskytují (zda nejde pouze o raritní případy) a zda naopak nejsou vyvažovány jinými trendy, které rozsah kriminalizace rozšiřují – mám zde na mysli zejména široce pojímanou koncepci nepřímého pachatelství a zvyšující se počet samostatných trestných činů ve zvláštní části trestního zákona, postihujících různé formy součinnostního pachatelství (viz např. účast na zločinném spolčení - § 163a TrZ, legalizace výnosů z trestné činnosti - § 252a TrZ). Přivítal bych, kdyby k tomuto problému doktorand zaujal stanovisko při obhajobě.

Protože česká právní úprava je při kvalifikaci různých součinnostních forem dosti komplikovaná, pokládal bych za užitečné, kdyby se doktorand podrobněji zabýval pojmy „organizovaná skupina“ a „zločinné spolčení“. Z hlediska principu zákazu dvojího přičítání by si podrobnější rozbor zasluhovalo ustanovení § 88 odst. 2 TrZ [možnost kumulativního přičítání znaku „jako člen organizované skupiny“ (např. § 34 písm. ch/ TrZ, § 247 odst. 1, 3 písm. a/ TrZ) a pachatelství trestného činu spáchaného ve prospěch zločinného spolčení podle § 43 a 44 TrZ]. Některé prameny (např. Komentář TrZ) připouštějí možnost postihu pro trestný čin nadržování podle § 166 TrZ i u pachatele, který se jako účastník podílel na spáchání dřívějšího (základního) trestného činu – zajímal by mě doktorandův názor na tento problém.

V práci jsem neshledal žádné závažné věcné chyby. Z drobnějších, spíše jen formálních výhrad uvádím např. tyto:

- na titulním listu se pravděpodobně nedopatřením mluví o vedoucím rigorózní práce;

- str. 7, posl. odst. – body I. a II. jsou asi přehozené;

- nedodržují se předem zavedené zkratky – např. v seznamu zkratek na str. 3 je „ZSM“, na str. 8 v pozn. 11 je zkratka „ZSVM“;

- místy jsou neopravené překlepy a pravopisné chyby (str. 22 „osoby...podíleli“; str. 153 „osoby...přispěli“, str. 154, 155 „osoby spáchali“.

Uváděné připomínky jsou vesměs pouze dílčí povahy a nijak nezpochybňují celkově velmi dobrou úroveň posuzované doktorské práce.

Vysoce oceňuji, že autor se nespokojuje kritickou analýzou platného právního stavu, ale na více místech předkládá též podněty de lege ferenda. Tyto náměty jsou vesměs dobře argumentované, uvážlivé a střízlivé; zdá se mně však, že autor mohl v závěrečné části práce konkrétněji formulovat podobu legislativních změn.

Závěrem mohu konstatovat, že doktorand v disertační práci prokazuje schopnost a připravenost k samostatné činnosti v oblasti výzkumu a že práce obsahuje původní výsledky. Protože jsou splněny všechny požadavky stanovené v § 47 odst. 4 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů, **navrhuji, aby JUDr. Jiřímu Říhovi byl po úspěšné obhajobě udělen akademický titul „doktor“ (Ph. D.).**

V Praze dne 22. ledna 2007.

prof. JUDr. Jan Musil, CSc.